

Як бачимо, проблем, які можуть виникнути на початковому етапі розслідування зазначеного виду кримінального правопорушення, достатньо. Тому актуальність теми та подальші дослідження в цьому напрямку є досить важливими.

Бібліографічні посилання:

1. Анциферов В.П. К вопросу структуре криминалистических характеристик преступлений. Вопросы совершенствования криминалистической методики. Сборник научн. трудов МВД СССР высшая следственная школа. Волгоград, 1991. – 135 с.
2. Кримінальна справа № 1-27/08. – Архів Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська, 2008 р.
3. Про судову практику в справах про хуліганство : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 10 від 22.12.2006 р.

Цвіркун Євгеній Петрович,

студент юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Шиян Анатолій Григорович,

старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЩОДО ПОНЯТТЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Аналіз положень Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК), а також практики його застосування в нашій державі вказує, що теперішнє кримінальне судочинство суттєво відрізняється від попереднього, яке, як відомо, базувалось на нормах Кримінально-процесуального кодексу 1960 року. В ньому акумульовано значну кількість демократичних і прогресивних досягнень кримінальної процесуальної науки, позитивний досвід зарубіжних країн.

Динамічні зміни в кримінальному процесуальному законодавстві дають можливість по-новому глянути на напрацьовані наукові положення, проаналізувати та переосмислити їх з урахуванням зазначених змін. В першу чергу це стосується інституту слідчих дій як основного інструменту отримання та перевірки доказів.

Тривалий час кримінальне процесуальне законодавство України, наука кримінального процесу не містили однозначного визначення поняття „слідча дія”, його змісту та різновидів слідчих дій.

Поняття „слідчі дії” різні науковці тлумачили по-різному. Їх позиції стосовно цього поняття можна умовно поділити на дві групи:

1) в широкому розумінні – це всі дії слідчого, які він здійснює під час розслідування у кримінальному провадженні;

2) у вузькому – це дії слідчого, спрямовані суто на всебічне та повне встановлення обставин справи.

Так, І.М. Лузгін визначав слідчі дії як будь-які процесуальні дії слідчого [2, с. 94–96]. На аналогічній позиції перебував і О.П. Рижаков, який поняття слідчих дій визначав як спосіб реалізації норм кримінально-процесуального законодавства, при цьому навіть прийняття слідчим у межах порушеної кримінальної справи заяви про злочин або явки з повинною він вважав слідчою дією [7, с. 98–101].

Суто через призму пізнавальної діяльності слідчого розглядав слідчі дії С.А. Шейфер, який зазначав, що вони є засобом збирання доказів, регламентованим кримінально-процесуальним законом, який полягає в здійсненні слідчим комплексу пізнавальних і засвідчувальних операцій, що відповідають особливостям певних слідів та пристосованих для ефективного відшукування, сприйняття та закріплення доказової інформації, що в них міститься [10, с. 23–24].

У літературі існувала й інша точка зору, згідно з якою слідчими діями вважалися тільки пізнавальні дії слідчого. Так, слідчі дії визначалися як вид пізнавальної діяльності слідчого щодо виявлення, дослідження, фіксації і вилучення доказів [8, с. 52]. Крім цього, слідча дія визначалася

як така, що проводиться відповідно до кримінально-процесуального закону з метою виявлення і закріплення доказів. Інші науковці, зокрема М.М. Михеєнко, В.Т. Нор, В.П. Шибіко [3, с. 210], Ю.М. Грошевий [4, с. 287], Л.Д. Удалова [5, с. 158], В.М. Тertiшник [9, с. 478], визначали слідчі дії як частину процесуальних дій, що пов'язані з виявленням, фіксацією та перевіркою доказів у кримінальній справі.

Все це свідчить про те, що впродовж тривалого часу серед правників стосовно поняття слідчих дій точилися жваві дискусії.

З прийняттям у 2012 році нового КПК України і, зокрема, глави 20 під назвою „Слідчі (розшукові) дії”, це питання вирішено на законодавчому рівні закріпленням у законі однозначної дефініції „слідчі дії”. Так, згідно з ч. 1 ст. 223 КПК, слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні [1].

Аналіз цього законодавчого поняття, а також інших положень, що стосуються слідчих (розшукових) дій, свідчить, що системними ознаками слідчих (розшукових) дій є: 1) спрямованість цих дій на одержання фактичних даних про юридично значимі обставини кримінальної справи; 2) провадження слідчих (розшукових) дій особисто слідчим, який несе персональну юридичну відповідальність за їх обґрунтованість і законність. Відсутність однієї із цих ознак робить неможливим включення процесуальної дії до системи слідчих (розшукових) дій [6, с. 66].

Таким чином, згідно з визначенням законодавцем поняттям слідчі (розшукові) дії є основним інструментом процесу доказування в кримінальному провадженні, який полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. В кінці-кінців ними забезпечується реалізація завдань кримінального судочинства щодо повного, швидкого та неупередженого розслідування кримінального правопорушення. Крім цього, слідчі (розшукові) дії мають на меті не тільки отримання (збирання) доказів, а й перевірку вже отриманих, сутність якої полягає в детальному дослідженні зібраних доказів та їх процесуальних джерел з точки зору їх придатності (належності, достовірності й допустимості) для встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, отриманні нових для підтвердження або спростування раніше зібраних доказів.

Із визначеного законодавством поняття „слідчі (розшукові) дії” випливає, що ці дії, крім пізнавально-процесуального характеру, мають ще й розшукову спрямованість. Останньому аспекту поняття „слідчі (розшукові) дії” правники чомусь достатньої уваги не приділяють. З приводу цього Письменний Д.П. зазначає, що в теорії кримінального процесу досі не розглядається така правова категорія як „розшукові дії” [5, с. 122]. Видається, що цій складовій частини збірного поняття „слідчі (розшукові) дії” необхідно приділити певну увагу і вона має стати предметом подальших наукових досліджень.

Бібліографічні посилання:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10. – Ст. 88.
2. Лузгин И.М. Расследование как процесс познания / Лузгин И.М. – М.: Юрид. лит., 1969. – 176 с.
3. Михеєнко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. Кримінальний процес України: [підруч.] / Михеєнко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. – [2-ге вид., переробл. і допов.]. – К.: Либідь, 1999. – 534 с.
4. Кримінальний процес / Грошевий Ю.М., Тацій В.Я., Туманянц А.Р., та ін. / За редакцією Тацій В.Я.: підручник. – Харків: Право, 2013, – 824 с.
5. Кримінальний процес України: підруч. / Л.Д. Удалова, Д.П. Письменний, О.І. Галаган та ін.; за ред. В.В. Коваленка та ін. – К.: ЦУЛ, 2013. – 544 с.
6. Прийняття процесуальних рішень та проведення слідчих дій: [навч. посіб.] / [Горбачов В.П., Шаповалова Л.І., Шульга А.О. та ін.]; за ред. Горбачова В.П. – Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2012. – 364 с.
7. Рыжаков А.П. Следственные действия (понятие, виды, порядок производства) / А.П. Рыжаков. – М.: КОНТРАКТ, ИНФРА-М, 2001. – 137 с.
8. Сергеева Д.Б. Щодо визначення поняття слідчих (розшукових) дій за новим Кримінальним процесуальним кодексом України / Д.Б. Сергеева // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 52-56.
9. Тertiшник В.М. Кримінально-процесуальне право України: [підруч.] / Тertiшник В.М. – [4-те вид., доп. і переробл.]. – К.: А.С.К., 2003. – 1120 с.
10. Шейфер С.А. Следственные действия. Основания, процессуальный порядок и доказательственное значение / Шейфер С.А. – Самара: Самарский ун-т, 2004. – 225 с.